אליהו בהר הכרמל וכו'. משמע דסבר הקב"ה היה מתנבא לעבור וכיון דמוחזק מהימנינן ביה מע"ג דלא יהיב לה אות ובמאי דמסהיד רבה (יומא דף 5: ושם) נפקא לן דכתיב אליו תשמעון לפי' אמר לך עבור על אחת מכל מצות התורות במורה כהן אליהו בהר הכרמל ותימה מאי קא פריך התם וליגמר מיניה כיון דע"פ הדיבור היה מתנבא מה שייך למילף מיניה לעבור משום תקנה דרבנן אלא על פי הדיבור ועוד למה לן הכא טעמא משום דמיתמחזק נביאותיה הא אפילו אלא נביא סרי לב"ד לעבור משום מיגדר מילתא ויש לומר דמדקדק התם מליעבד דבריית דקאמי הכל לפי שעה דמשמע הכל מפני צורך השעה ואי על פי הדיבור למה לי צורך השעה דין לצורך דין אלא לצורך צריך לקיים צוויו של מקום אלא ודאי בנביא שעשה מלחמות קא ממהיה בבריית דמייתי קרא והא דבעי הכא מיתמחזק היינו משום דכי מיתמחזק בנביאותיה סומכין עליו במה שהיה מבטיח לירידת אש ומוחטין על הבטחתו קדשים בחוץ שבזכותו ובתפלתו תרד אש מהשמים ויהיה מגדר מילתא בדבר שיתקדש שמו של הקב"ה בדבים ויחזרו ישראל למוטב ומיהו בקראי משמע שעל פי הדיבור עשה דכתיב בעליהו וכדכתיב עשיתי וגו' ופרש"י מאור הגולה בפירושו לנביאים וכדכתיב עשיתי שהקריבו בשעת איסור הבמות ונראה לומר דכיון דעל פי הדיבור סרי משום צורך שעה הוא הדין אלא על פי הדיבור שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר כלשהו בפ"ק דמגילה (דף 3:) ועוד י"ל דהא דקאמר אליהו וכדכתיב עשיתי לא שאמר לו הקב"ה אלא מקרא היה דומיא דכתיב גוי וקהל גויים יהיה ממך ומלכין מ) עתידין ניניך לעשות כמעשה נכריס פירוס לשמוט בחוץ ואי מסכיס על ידו ולפי שהיה נביא מומחז שמכו עליו שעליו נאמר מקרא זה:

הדרן עלך אלו הן הנחנקין

חבריה דמיכה דכתיב [1]ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא ויאמאן האיש להכותו וכתיב [2]ויאמר לו יען אשר לא שמעת [וגו'] ונביא שעבר על דברי עצמו כגון עדו הנביא דכתיב [3]כי כן צוה אותי וכתיב [4]ויאמר לו גם אני נביא כמוך וכתיב [5]וישב אתו וכתיב [6]וילך וימצאהו אריה תני תנא קמיה דרב חסדא הכובש את נבואתו לוקה [7]אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי מאן מתרי ביה אמר אביי חבריה נביאי מנא ידעי אמר אביי דכתיב [7]כי לא יעשה ה' [אלהים] דבר כי אם גלה סודו ודילמא הדרי ביה אם איתא דהדרי ביה אודועי הוו מודעי לכלהו נביאי והא יונה דהדרי ביה ולא אודעוהו יונה מעיקרא נינוה נהפכת אמרי ליה איהו לא ידע אי לטובה אי לרעה המוותר על דברי נביא מנא ידע דאיענש דיהב ליה אות והא מיכה דלא יהיב ליה אות ואיענש היכא דמוחזק שאני דאי לא תימא הכי אברהם בהר המוריה היכי שמע ליה יצחק אליהו בהר הכרמל היכי סמכי עליה ועבדי שחוטי חוץ אלא [8]היכא דמוחזק שאני [8]ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם [9](אחר מאי) א"ר יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא אחר דבריו של שטן דכתיב [9]ויגדל הילד ויגמל וגו' אמר שטן לפני הקב"ה רבונו של עולם זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו מיד והאלהים נסה את אברהם [10]ויאמר קח נא את בנך אמר רבי שמעון בר אבא [9]אין נא אלא לשון בקשה משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה והיה לו גבור אחד ונצחן לימים עמדה עליו מלחמה חזקה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו שלא יאמרו ראשונות אין בהם ממש אף הקב"ה אמר לאברהם ניסיתיך בכמה נסיונות ועמדת בכלן עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים את בנך ב' בנים יש לי את יחידך זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אשר אהבת תרוייהו רחימנא להו את יצחק וכל כך למה כדי שלא תטרף דעתו עליו קדמו שטן לדרך אמר לו [11]הנסה דבר אליך תלאה הנה יסרת רבים וידים רפות תחזק כושל יקימון מליך כי עתה תבא אליך ותלא אמר לו [12]אני בתומי אלך אמר לו [713]הלא יראתך כסלתך אמר לו זכר נא מי הוא נקי אבד כיון דחזא דלא קא שמיע ליה אמר ליה [14]ואלי דבר יגונב כך שמעתי מאחורי הפרגוד [15]השה לעולה ואין יצחק לעולה אמר לו [9]כך עונשו של בראי שאפילו אמר אמת אין שומעין לו ר' לוי אמר אחר דבריו של ישמעאל ליצחק אמר לו ישמעאל ליצחק אני גדול ממך במצות שאתה מלת בן שמנת ימים ואני בן שלש עשרה שנה אמר לו ובאבר אחד אתה מגרה בי אם אומר לי הקב"ה זבח עצמך לפני אני זובח מיד והאלהים נסה את אברהם [9]תנו רבנן נביא שהדיח אומר בחנק [9]מדיחי עיר הנדחת בסקילה רבי שמעון אומר בחנק בסקילה רבי שמעון אומר בחנק נביא שהדיח בסקילה מ"ט דרבנן אתיא [16]הדחה [17]הדחה ממסית מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה ור"ש מיתה כתיבא ביה [9]וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק מדיחי עיר הנדחת בסקילה מ"ט דרבנן גמרי הדחה הדחה מנביא [18]הדחה הדחה מנביא וליגמר ממסית דנין מסית רבים ממסית רבים ואין דנין ממסית רבים אדרבה [9]דנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא ור"ש [9]כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה אמר רב חסדא מחלוקת

חבריה דמיכה דכתיב וזיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא. זה היה מיכיהו בן ימלא שנתנבא תחלה ויוסף על מחאב ליפול ביד ארם מפני שנפל בן הדד בידו ושלחו לשלום והיינו דקאמר מחאב ליהושפט לך יודע עלי טוב כי לא רע [מ"ח כב] מפני שנתנבא כבר את זו עליו ולא קיבל תביריו את דבריו דכתיב וימאן התיש להכותו: **עדו הנביא.** שנתנבא על מזבח א] ר' בניה לא שהיה ירבעם מקטר עליו ב) ובדברי הימים גבי יאשיהו כתיב והוא היה עדו: **כי כן צוה אותי.** בדבר ה' לומר לו תאכל לחם ולא תשתה מים ב) (במקום הזה) ועבר על דברי עצמו ושמע לדברי הנביא השקר ואכל ושתה: **ממרי נאמרניא.** תמרים המתוים בכברה: **דילמא דהדרו ביה.** פעמים של מעלה ומיחס על הרעה והם לוחם יודעים והילך מתרינן בו התלמת ספק: **והא יונה דהדרו ביה.** מספון את נינוה: **מעיקרא נינוה נהפכת אמרו ליה.** כרוח הקדש ומשמע נמי לטובה שיהפכו מעשיהם מרעה לטובה וכיון שאנו מתקיימה הנבואה ולא מיהדר הוא: **ואיהו דלא ידע.** הוא היה טועה וסבור שהוא לרעה: **מנא ידע.** הא גברא זה נביא אמת שהקב"ה עושה והלא שמא סבור שזהו נביא שקר לפיכך מוותר על דבריו: **היכא דמוחזק.** שהוא לדיק ונביא אמת: **שאני.** ולא בעי לות: **היכי שמע ליה יצחק.** שהוא דבר אמת מה שלא נאמר לשום אדם להקריב את בנו: **שחוטי חוץ.** שהרי בית המקדש היה בירושלים: **הנסה דבר אליך תלאה.** וכי היה לו להכחיך נשמתך בדבר שהיא תלאה אותך ומכריח את זרעך: **הנה יסרת רבים.** רצית והמיית' לו כל אחי העולם בדברים ועתה הנה בא להלאותך ולההלך: **נניח שהדיח.** שמתנבא בשם הקב"ה לעבוד עבודת כוכבים: **הדחה.** כמיב הכא כי דבר שרה להדיחך [דניים יג] וכתיב בשמיט כי ניקש להדיחך וגו' [שם]: **מיסה לשם ניס.** והך גזילה שוה לא גמר מרביה לשין שלם דן גזילה שוה מעלמו: **ורבי שמעון גמר הדחה הדחה מנביא.** לבעיר הנלמת מגמריס רביה גזילה שוה מסיני לדון הדחה הדחה ומסתברא דמנביא מגמריס הלכה למשה גזילה שוה זו כדיהיב טעמא למלתיה:

מחלוקת

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה עדו הנביא שמתנבא על מזבח בניא של כור כל"ל:

מוסף רש"י

מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי. האוכל תמרים בכברה יפה לוקה, בתמיה (מכות כ:).

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ אֶחָד מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים אָמַר אֶל רֵעֵהוּ בִּדְבַר יְיָ הַכֵּינִי נָא וַיְמָאֵן הָאִישׁ לְהַכֹּתוֹ:
מלכים א כ לה
2. וַיֹּאמֶר לוֹ יַעַן אֲשֶׁר לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ הִנֵּךְ הוֹלֵךְ מֵאִתִּי וְהִכָּךְ הָאֲרִיֵה וַיֵּלֶךְ מֵאֵצְלוֹ וַיִּמְצָאֵהוּ הָאֲרִיֵה וַיַּכֵּהוּ: מלכים א כ לו
3. כִּי כֵן צִוָּה אֹתִי בִּדְבַר יְיָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל לֶחֶם וְלֹא תִשְׁתֶּה מָיִם וְלֹא תָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְתָּ: מלכים א יג ט
4. וַיֹּאמֶר לוֹ גַּם אֲנִי נָבִיא כָּמוֹךָ וּמַלְאָךְ דִּבֶּר אֵלַי בִּדְבַר יְיָ לֵאמֹר הֲשִׁבֵהוּ אִתָּךְ אֶל בֵּיתֶךָ וְיֹאכַל לֶחֶם וְיִשְׁתְּ מָיִם כִּחַשׁ לוֹ: מלכים א יג יח
5. וַיָּשָׁב אִתּוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם בְּבֵיתוֹ וַיִּשְׁתְּ מָיִם:
מלכים א יג יט
6. וַיֵּלֶךְ וַיִּמְצָאֵהוּ אַרְיֵה וַיַּהֲרְגֵהוּ בַּדֶּרֶךְ וַתְּהִי נִבְלָתוֹ מְשֻׁלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ וְהַחֲמוֹר עֹמֵד אֶצְלָהּ וְהָאֲרִיֵה עֹמֵד אֶצֶל הַנְּבֵלָה: מלכים א יג כד
7. כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים: עמוס ג ז
8. וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי:
בראשית כב א
9. וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָּדוֹל בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת יִצְחָק: בראשית כא ח
10. וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ אֶת יִצְחָק וְלֵךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אַחַד הֶהָרִים אֲשֶׁר אמר אֵלֶיךָ: בראשית כב ב
11. הֲנִסָּה דָבָר בְּאֱלֹהֶיךָ תִּתְחַזֵּק כּוֹשֵׁל יְקִימוּן מִלֶּיךָ וּבִרְכַּיִם כֹּרְעוֹת תְּאַמֵּץ: כִּי עַתָּה
12. תָּבוֹא אֵלֶיךָ וְתֵלְאֶה תִּגַּע עָדֶיךָ וְתִבְהָל: איוב ד ב-ה
13. וְאָנִי בְּתֻמִּי אֵלַךְ פָּדֵנִי וְחָנֵּנִי: תהלים כו יא
14. וְאֵלַי דָּבָר יִגָּנֵב תִּקַּח אָזְנִי שֹׁמֶץ מֶנֶּהוּ: איוב ד יב
15. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: בראשית כב ח
16. הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפּוֹדֶה אֶתְכֶם מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחֲךָ מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יג ו
17. וְסָקַלְתּוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדִּיחֲךָ מֵעַל יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: דברים יג יא
18. יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל מִקִּרְבֶּךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם: דברים יג יד

רבינו חננאל

שמים: תני תנא קמיה דרב חסדא לוקה א"ל ומי התרה בו דלקי כלומר מי יודע ששלחו אלהים להינבא והסתיר נבואתו ואמר אביי חבריו הנביאים שגילה כדכתיב כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים ודלמא הדרו ביה כו': **המוותר** על דברי נביא ואינו עושה כל מה שיאמר לו אלא ממאן לשמוע דבריו כגון חבריה דמיכיהו כדכתיב ואיש אחד מבני הנביאים אמר לרעהו בדבר ה' הכני נא וימאן האיש להכותו וכתיב ויאמר לו יען אשר לא שמעת בקול ה' הנך הולך מאתי והכך האריה וילך מאצלו וימצאהו האריה ויכהו דינו בידי שמים. ואקשינן מנא ידע דהוא נביא ואיענש ושנינן מוחזק בנביאות הוה אבל מאן דלא מוחזק לא מיחייב לקבולי מיניה עד דיהיב ליה אות ומופת ומאן דמוחזק מקבלינן מיניה מאליהו בהר הכרמל אילולי שהיה מוחזק בנביאות היכי הוו מקבלי מיניה ועבדי שחוטי חוץ אלא ש"מ היכא דמוחזק שאני. ונביא שעבר על דברי עצמו כגון עדו הנביא שנאמר כי כן צוה אותי בדבר ה' לאמר לא תאכל לחם ולא תשתה מים ולא תשוב בדרך אשר הלכת ויאמר לו גם אני נביא כמוך ומלאך דבר אלי בדבר ה' לאמר השיבהו אתך אל ביתך ויאכל לחם וישתה מים כחש לו דינו בידי שמים שנאמר וימצאהו האריה בדרך וימיתהו. ירושלמי א"ר שמואל בר רב יצחק ונביא אחד זקן ישב בבית אל זה אמציהו כהן בית אל: ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם אחר מי א"ר יוחנן אחר דברי השטן שאמר לפני הקב"ה רבון כל העולמים זקן זה חננתו למאה פרי [בטן] ומכל סעודות שעש' לא היה לו להקריב לפניך תור או בן יונה אחד. א"ל כלום עשה אלא למען בנו אם אני אומר לו זבח אותו לפני עושה. מיד והאלהים נסה את אברהם כו' ר' לוי אמר אחר דברי ישמעאל שאמר ליצחק אני גדול ממך במצות שאתה נמלתה בן ח' ימים ואני בן י"ג שנה א"ל ובאבר אחד אתה מייראיני אם אומר לו הקב"ה זבח עצמך מיד אני זובח את עצמי. מיד והאלהים נסה את אברהם: **ת"ר** נביא שהדיח בסקילה מאי טעמא גמרי הדחה הדחה ממסית מה מסית בסקילה אף נביא שהדיח בסקילה רבי שמעון אומר מיתה כתיבא ביה וכל מיתה האמורה בתורה סתם בחנק. מדיחי עיר הנדחת בסקילה גמרי הדחה הדחה אי ממסית אי מנביא שהדיח ר' שמעון אומר בחנק גמר הדחה הדחה מנביא שהדיח:

מחלוקת. לרבנן ורבי שמעון בנציח בעוקר כל הגוף בעבודת כוכבים ומומר לעבודת כוכבים מן התורה לו לקיים מקצת ולבטל מקצת כל מצות עבודת כוכבים מן התורה לו לקיים מקצת ולבטל מקצת דהאי הוא דקאמרי רבנן סקילה משום דבהאי ענייני לכתיבי לגבי כתיבי: **מר דלחיים ליה הכי.** לרבנן בסקילה לרבי שמעון בחנק [ט] והוא הדין לרבנן ולרב הונא במנותק. האי דנקט ר' שמעון רבותא הוא כלומר ואפילו מחנק דרבי שמעון פטור וכ"ש מסקילה דמחייבי ליה רבנן בעוקר את הכל: **אם יאמר לך נביא.** המומחז עבור על דברי תורה הכל לפי תקנת השעה כגון מליהו בהר הכרמל בשמוטי תון: **נשנה השורה ממשלה בה.** כלומר אפילו תרתי אומו נביא מושל ועושה כרצונו לכתיב (דברים יג) ונתן אליך אות או מופת: **שאפילו נביא חמה.** כגון חנניה הנביא והאי ונתן אליך אות נעשו נביא חמה יתן לך אות בנבואה אחרת ולבסוף כשימחוך להרשיע יאמר לעבוד עבודת כוכבים וסמוך עלי שהרי מוחזק אני על ידי אות ומופת שנתתי לך בכך: [ט] **נרשום הבעל.** כגון מסרה האב לשלוחי הבעל ועדיין היא בדרך ולא קיימו בה בית הלוי: **לאוסף מיפה.** שהיו מחייבין את הנילון: **ובועלה.** כלומר וכל הבועלים נידונין במיתת הנבעלת מוך מבועל בת כהן: **מה ת"ל לאחיו.** לכתוב לאחר זמם לעשות ולישמוך: **אם לו הוקמו.** לבועל שהיו מחייבין אומו חנק: **אם לא.** שמחייבין אותה שריפה: **לאחיו ולא לאחותו.** כל היכא דבעדותן מחייבין אים ואשה ודיינן חלוק כי הכא לו הוקמו:

הדרן עלך אלו הן הנחנקין

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא.

מעיקרא לייטי בתרבע מיתות ומפרש ואזיל להו לכולהו והדר מפרש הני דתין להם חלק לעולם הבא: ס"ג **האומר אין תחיית המתים מן התורה.** [י] שכופר במדרשים דלרבינן בגמרא (לקמן) [יא] מניין לתחיית המתים מן התורה ואפי' יהא מוכח ומסתמין שימיו המתים אלא לגי למיזל בתורייתא כופר הוא בהואיל ועוקר אים תחיית המתים מן התורה מה לנו ולתמוהתו וכי מהיכן הוא יודע שכן הוא הלכך כופר גמור הוא: **אפיקורוס.** מפרש בגמרא (נע:): **ספריס החיצונים.** מפרש בגמרא (ק:): **גמ' ויהי**

מחלוקת בעוקר הגוף דעבודת כוכבים וקיום מקצת וביטול מקצת דעבודת כוכבים דרחמנא אמר [1]מן הדרך אפילו מקצת הדרך אבל עוקר הגוף דשאר מצות דברי הכל בחנק וקיום מקצת וביטול מקצת דשאר מצות דברי הכל פטור מתיב רב המנונא [1]ללכת זו מצות עשה בה זו מצות לא תעשה ואי סלקא דעתך בעבודת כוכבים עשה בעבודת כוכבים היכי משכחת לה תרגמה רב חסדא [2]ונתצתם רב המנונא אמר מחלוקת בעוקר הגוף בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות וקיום מקצת וביטול מקצת דעבודת כוכבים דרחמנא אמר מן הדרך אפילו מקצת הדרך אבל קיום מקצת וביטול מקצת דשאר מצות דברי הכל פטור ת"ר [ו]א[3]המתנבא לעקור דבר מן התורה חייב לקיים מקצת ולבטל מקצת ר"ש פוטר ובעבודת כוכבים אפילו אומר היום עיבדוה ולמחר בטלוה דברי הכל חייב אבי סבר לה כרב חסדא ומתרץ לה כרב חסדא רבא סבר לה כרב המנונא ומתרץ לה כרב המנונא אבי סבר לה כרב חסדא ומתרץ לה כרב חסדא המתנבא לעקור דבר מן התורה דברי הכל בחנק לקיים מקצת ולבטל מקצת ר"ש פוטר והוא הדין לרבנן ובעבודת כוכבים אפילו אמר היום עיבדוה ולמחר בטלוה חייב מר כדאית ליה ומר כדאית ליה א"ר אבהו א"ר יוחנן [2]בכל אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה שמע לו חוץ מעבודת כוכבים שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו תניא רבי יוסי הגלילי אומר הגיע תורה לסוף דעתה של עבודת כוכבים לפיכך נתנה תורה ממשלה בה שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו תניא א"ר עקיבא חס ושלום שהקדוש ב"ה מעמיד חמה לעוברי רצונו אלא כגון חנניה בן עזור שמתחלתו נביא אמת ולבסוף נביא שקר: וזוממי בת כהן: מנהני מילי אמר רב אחא בריה דרב איקא דתניא ר' יוסי אומר מה ת"ל [3]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו לפי שכל [ז]המזוממין שבתורה זוממיהן ובועליהן כיוצא בהן בת כהן [ח]היא בשריפה ואין בועלה בשריפה זוממין איני יודע אם לו הוקשו אם לה הוקשו כשהוא אומר לעשות לאחיו [ט]לאחיו ולא לאחותו:

הדרן עלך אלו הן הנחנקין

כל ישראל [י]יש להם חלק לעולם הבא שנאמר [4]ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר [יא]ואלו שאין להם חלק לעולם הבא [ט]האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס ר"ע אומר אף הקורא בספרים החיצונים [יב]והלוחש על המכה ואומר [5]כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אבא שאול אומר אף [יג]ההוגה [ט]את השם באותיותיו [י]שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא שלשה מלכים ירבעם אחאב ומנשה ר' יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעולם הבא שנאמר [6]ויתפלל אליו [יב]וישמע תחנתו וישיבהו ירושלים למלכותו אמרו לו למלכותו השיבו ולא לחיי העולם הבא השיבו ארבעה הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי: **גמ'** וכל כך למה תנא הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים שכל מדותיו של הקב"ה [ט]מדה כנגד מדה דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מניין שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה שנאמר [7]ויאמר אלישע שמעו דבר ה' [וגו'] כעת מחר סאה סלת בשקל וסאתים שעורים בשקל בשער שומרון וכתיב [8](המלך) נשען השליש אשר על ידו את איש האלהים ויאמר הנה ה' עושה ארובות בשמים היהיה הדבר הזה ויאמר [יג]הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל

וכתיב

גליון הש"ס

מהני' כל ישראל יש להן חלק, עי' כתוספות דף קנ ע"ב תוס' ד"ה מזומן: **שם האומר** אין תחיית המתים. עי' סוטה ד"ה ע"ב תוס"ה כל: **שם** ההוגה את השם. עי' סוכה דף ה' ע"ב תוס"ה יו"ד ה"ה. שבועות דף לד ע"ב תוס' ד"ה בחלף: גמ' מדה כנגד מדה. עי' סוטה דף מ' ע"ב:

מוסף רש"י

ואין בועלה בשריפה. אלא בחנק כשאר אים (מכות ב:). **לאחיו ולא לאחותו.** ולא כשאר זמם לעשות נלמוד, אלא כל שהוא בכלל שאר מיתות האמורות בעקר אשה מן הגיורת אלא בחנק בפירש"י מה מ"ל לגמרין], [ר"ג המומתין], [לעיל נא. ע"ב], [סנ:], ו) [ר"ן יח.], ז) [סנהדרין ד:], [סוכות ד:], ח) [שבועות טו:], ט) ע"ז יח., י) מגיהה טו:, יא) [ויעתר לו], יב) [ל"ל למלך], יג) [ל"ל הנכה], יד) [דברים יג], טו) [שם יג ו], טז) [ויקרא ד], יז) הוא דבר כפ"ע. רש"ל, יח) [ל"ל מן ד"ה מה ת"ל שיך למתני' לעיל פט", כ) כ' ג"ם שאין זה מדברי רש"י, ל) [ע"ג ולפ"ז],

מוסף רש"י

א [מיי' פ"ט מהל' יסודי התורה ה"ג, ג ד]:
פא ב מיי' פ"ט מהלכות יסודי התורה הל"ג והל"ה ועיין לפי שעה ועי"ש:
א ג מיי' פ"ג מהלכות תשובה הלכה ה:
ב ד מיי' שם הלכה ו:

תורה אור השלם

1. וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר סָרָה עַל יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדְךָ מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחֲךָ מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יג ו
2. וְנִתַּצְתֶּם אֶת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא:
דברים יב ג
3. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:
דברים יט יט
4. וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר:
ישעיהו ס כא
5. וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ רֹפְאֶךָ: שמות טו כו
6. וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיֵּעָתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיְשִׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַם לְמַלְכוּתוֹ וַיֵּדַע מְנַשֶּׁה כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים:
דברי הימים ב לג יג
7. וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע שִׁמְעוּ דְּבַר יְיָ כֹּה אָמַר יְיָ כָּעֵת מָחָר סְאָה סֹלֶת בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן:
מלכים ב ז א
8. וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ נִשָּׁעַן עַל יָדוֹ אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה יְיָ עֹשֶׂה אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם הֲיִהְיֶה הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכַל:
מלכים ב ז ב

ויהי לו כן וירמסו אותו. דבדבר שכפר בו נדון שלא מלכל משם וגרמס ברגלי הבאים לקנות: ס **(ואי אהרן קייס לעולם.** כלומר וכי אהרן חיה כל כך שנתנו לו תרומה והלא לא נכנס לארץ ישראל ומאי דאמר דקאמר ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן): **לעולם קיים.** ולמ דווקא אלא כלומר הלא לא נגזר עליו שימות כל כך: **שעתיד לחיות.** לעולם הבא: **דבי רבי ישמעאל תנא.** הא דכתיב לאהרן ולמ להכי הוא דאתא אלא לומר לך כאהרן וכו': **מה ארי ספק דורס ואוכל.** ומין אנו יודעין כשנוטל בהמה מן העדר אם דעתו לדורסה ולאוכלה מיד קודם שמסריח או לא אלא לטרוף ולמלא (מורו) [תאומו] ולאחר זמן יאכלנה כשמסריח וה"נ כהן עם הארץ שנותנין לו תרומה בידו מין אנו יודעין אם יאכלנה בטהרה או בטומאה. [אי נמי] ספק דורס שארי דרכו לדרוס ולרמוס בהמה ברגליו ואוכלה כשהיא דרוסה מנוולת ופעמים שנותנה בפוזרו ואינה מנוולת: **עון אשמה.** עוונות הרבה מטעין עליו: **נאכלם את קדשיהם.** ומתרגמינן במיכלהון בסומקא דיתי קודשיהון: **אלא נאכל.** דמשמע שהכתיב הקב"ה לאכותינו אברהם יצחק ויעקב שיתן להם ארץ ישראל וכי להם ניתנה ואלא לבניהם ניתנה אלא מלמד שעתידין לחיות ועתיד הקב"ה ליתן להם את ארץ ישראל: **הנך שוכב עם אבותיך וקם.** הנה אתה את שוכב והנה אתה קם שתחיה לעתיד לבא ותמי וקם להנך קאי: **דילמא וקם העם וזנה.** לנקמי קאי ולמו מלעליל והיינו אחד ס) מג' מקרואות שאין להם הכרע ע): **יחיו מהיך.** דמתיס שבארץ ישראל יחיו: **ונשאי יקומון.** אפי' נפלים יחיו במסכת כתובות פ): **ודילמא מפיס שבחיה יחזקאל.** להכי הוא קרא יחיו מתוך שעתידין לחזקאל שנתנבא בימי חזקיה והיה מתנבא פסוק זה על שהיה עתיד יחזקאל להחיות מתים לבני לעולם הבא לע: **דוכא.** פרונמיי"ס בלע"ז כלומר נעות ומתנודדות שפתי ישיני עפר מכלל שיחיו: **מרחשן שפוותיהו בעלמא.** שפתותיהן נעות מעט בתוך הקבר אבל אין חיין ויומלין לעוה"ב העולם וכרבי יוחנן וכו': **ולא קבלו ממנו עד שאמר להם וכו': חייס כלכם היום.** להאי ס) יום מיומר הוא דמני למכתב חייס כלכם מה תלמוד לומר היום כהיום מה היום וכו' כך שמעתי: **הנך שוכב עם אבותיך וקם.** הרי תחיית המתים מן התורה שנאמר [את] תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנין לו תרומה אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה מכאן לתחיית המתים מן התורה דבי רבי ישמעאל תנא לאהרן כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברים ג) ז) א"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מניין ח) שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ שנאמר ג) ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת ס) (לכהנים ולוים) למען יחזקו בתורת ה' כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת אמר רב אחא בר אדא אמר רב יהודה כל הנותן תרומה לכהן עם הארץ כאילו נותנה לפני ארי ט) מה ארי ספק דורס ואוכל אף אינו דורס ואוכל אף כהן עם הארץ ספק אוכלה בטהרה ספק אוכלה בטומאה ר' יוחנן אמר אף גורם לו מיתה שנאמר ד) ומתו בו כי יחללוהו דבי ר"א בן יעקב תנא אף משיאו עון אשמה שנאמר ה) והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם תניא ר' סימאי אומר מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר ו) וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית המתים מן התורה: [א] (צד"ק ג"ם גש"ם ק"ם סימן): שאלו מינין את רבן גמליאל מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים אמר להם מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ולא קיבלו ממנו מן התורה דכתיב ז) ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם אמרו לו ודילמא וקם העם הזה וזנה מן הנביאים דכתיב ח) יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל ודילמא מתים שהחיה יחזקאל מן הכתובים דכתיב ט) וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ודילמא רחושי מרחשן שפוותיה בעלמא כר' יוחנן י) דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים עד שאמר להם מקרא זה י) אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם לכם לא נאמר אלא להם מיכן לתחיית המתים מן התורה וי"א מן המקרא הזה אמר להם י) (פשיטא דחיים כולכם היום) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום (מה היום כולכם קיימין אף לעוה"ב כולכם קיימין שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה מניין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אמר להו תרווייהו מן המקרא הזה שנאמר ז) ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה ודילמא וקם העם הזה וזנה אמר להו כ) נקוטו מיהא פלגא בידייכו דיודע מה שעתיד להיות איתמר נמי א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות שנאמר הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו' תניא א"ר אליעזר בר' יוסי בדבר זה זייפתי ספרי מינים שהיו אומרים אין תחיית המתים מן התורה אמרתי להן זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום שאתם אומרים אין תחיית המתים מן התורה הרי הוא אומר יב) הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה הכרת תכרת בעולם הזה עונה בה לאימת לאו לעולם הבא א"ל רב פפא לאביי ולימא להו תרוייהו מהכרת תכרת אינהו הוו אמרי ליה כ) דברה תורה כלשון בני אדם כי אמרי אינשי לחבריה הכרת תכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא דברי ר"ע אמר לו ר' ישמעאל והלא כבר נאמר יג) את ה' הוא מגדף ונכרתה וכי שלשה עולמים יש אלא ונכרתה בעולם הזה הכרת לעולם הבא הכרת תכרת דברה תורה כלשון בני אדם בין ר' ישמעאל ובין ר"ע עונה בה מאי עבדי ביה לכדתניא ל) יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה שאלה קליאופטרא מלכתא את ר"מ אמרה ידענא דחיי שכבי דכתיב יד) ויציצו מעיר כעשב הארץ אלא כשהן עומדין עומדין ערומין או בלבושיהן עומדין אמר לה מ) ק"ו מחיטה נ) ומה חיטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברים בלבושיהן על אחת כמה וכמה א"ל קיסר לרבן גמליאל אמריתו דשכבי חיי הא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי אמרה

עין משפט נר מצוה

א ג[מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' כ]:
ג ב מיי' פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הל"ח:
ד ג מיי' שם הלכה ג והשגות והפירוש שהביא בעל מ"ע בשם הרמב"ן:

תורה אור השלם

1. וַיְהִי לוֹ בֵּן וַיִּרְמְסוּ אֹתוֹ הָעָם בְּשַׁעַר וַיָּמֹת:
מלכים ב ז כ
2. כֵּן תְּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְּחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
במדבר יח כח
3. וַיֹּאמֶר לָעָם לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לְתֵת מָנֹת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְמַעַן יֶחֱזְקוּ בְּתוֹרַת יְיָ:
דברי הימים ב לא ד
4. וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֵהוּ אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם: ויקרא כב ט
5. וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה בְּאָכְלָם אֶת קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם: ויקרא כב טז
6. וְגַם הֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן אֶת אֶרֶץ מְגֻרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָהּ: שמות ו ד
7. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּךְ שֹׁכֵב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבֻנִי וְהֵפֵר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:
דברים לא טז
8. יְחִיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אוֹרֹת טַלֶּךָ וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל:
ישעיהו כו יט
9. וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים:
שיר השירים ז י
10. וְלִמְעַן תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם וְלִזַרְעָם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: דברים יא ט
11. וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: דברים ד ד
12. כִּי דָבָר יְיָ בָּזָה וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפַר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָהּ:
במדבר טו לא
13. וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה מִן הָאֶזְרָח וּמִן הַגֵּר אֶת יְיָ הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵקֶרֶב עַמָּהּ:
במדבר טו ל
14. יְהִי פִּסַּת בַּר בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ מֵעִיר כְּעֶשֶׂב הָאָרֶץ:
תהלים עב טז

הגהות הגר"א

[א] גמ' סימן לזיק גס גסם קס. נ"ב לר"ק ק"ס גס"ם ג"ס סי' כ"ל:

לעזי רש"י

פרונמיי"ש [פרומיי"ר]. להיות חסר מנוחה.

מוסף רש"י

ויאמר לעם. ביהושפט כתיב בדבדי הימים, סיפיה דקרא למען יחזקו במורה ס' (חולין קלז:). מנת. חלק כהונה (שם). דובבות. נעות, לשון דבר שמדמיח ומנענע (יבמות צז.) והנחל הוא לו שדומה כמי (בכורות לא:). דברה תורה כלשון בני אדם. הכי משמעו כי כבר נאמר וגו' ונכרתה. נראומה פרשה עצמה גבי מגדף, ור"ע סבירא ליה מגדף היינו מנכך את הש"ם כלומר בכריתות (ז:) ושולח הוא לו בקשה לר"ע ושולח לו לרבי מהכתא תכרת, ור' ישמעאל לשון לר"ע פריך והלא כבר נאמר ונכרתה, להא ר"ע במנכך את הש"ם דמיקיש קאמר והלא כבר נאמר ונכרתה, ואנא סבירא ליה דבעי"ז כמיקצ (לעיל סד:).

מסורת הש"ס

ס) מכות יפ. בכורות טו., ס"ל [ניתח בע"י], ג) ס"ל מכאן למדו שאין נותנין מתנה לכהן בע"ה, ד) מוזין קלי:, ה) [ס"ל הכהנים והלוים], ו) [ספסים מט: ע"ש], ז) יבמות נז. ע"ש בכורות לא: ע"ש, ח) רס"ל מ"ו, ט) [מו"ק כח.], י) [קידושין יז: וש"נ], כ) [לעיל סד: שבועות יג.], ל) [שבועות יג.], מ) [כתובות קיג: ועי' מוספות מוזין קו: ד"ה מתני], נ) רס"ל מ"ו, ס) [ס"ל מממה], ע) [יומא נב.], פ) [לף קיג.], צ) [ס"ל היום], ק) [לעיל סד: כריתות ז:],

אמרה ליה ברתיה שבקיה ואנא מהדרנא ליה שני יוצרים יש בעירנו אחד יוצר מן המים ואחד יוצר מן הטיט איזה מהן משובח א"ל זה שיוצר מן המים א"ל מן המים צר מן הטיט לא כל שכן דבי ר' ישמעאל תנא ק"ו מכלי זכוכית מה כלי זכוכית שעמלן ברוח בשר ודם נשברו יש להן תקנה בשר ודם שברוחו של הקב"ה על אחת כמה וכמה א"ל ההוא מינא לר' אמי אמריתו דשכבי חיי והא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי א"ל אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לעבדיו לכו ובנו לי פלטרין גדולים במקום שאין מים ועפר הלכו ובנו אותו לימים נפלו אמר להם חזרו ובנו אותו במקום שיש עפר ומים אמרו לו אין אנו יכולין כעס עליהם ואמר להן במקום שאין מים ועפר בניתם [ו]עכשיו שיש מים ועפר על אחת כמה וכמה ואם אי אתה מאמין צא לבקעה וראה עכבר שהיום חציו בשר וחציו אדמה למחר השריץ ונעשה כלו בשר שמא תאמר לזמן מרובה עלה להר

אמרה ליה ברתיה. דקיסר לרבן גמליאל שבקיה: **שני יוצרים וכו'.** משל הוא. ללו היו שני יוצרים בעירנו אחד יוצר כליס מן המים וכו': **אמרה לו.** ק"ל הקב"ה אם מן המים הוא מגייר דמטפה קרומה שהיא כמיס הוא מוליד: **מן העפר נא כל שכן.** שבידו: **דבי רבי ישמעאל תנא קל וחומר מכלי זכוכית.** וזו היא תשובה שהשיבה לאביה: **מה כלי זכוכית שעמלן ברוח בשר ודם.** שכשהוא עושה אותו יש לו שפופרת ונופח לתוכה וכן נשמע מפי החומנין: **יש להם תקנה.** להתיכן ולחזור ולעשות מהן כלי. והא דאמרינן בחגיגה (דף טו.) ומזמין לאדם כלי זכוכית לא שאין להם תקנה אלא שנפסדין לשעתן ואין מתקיימין: **עכשיו שיש מים.** וכלי שמי הקב"ה יוכל את האדם מטפה קטנה שאין בה ממש וכ"ש שיכול לברואתו מן העפר. אי שמי כל העולם כולו יכל מתוכו: **ואתה אי אתה מאמין.** שהקב"ה יוכל מן העפר: **עכבר.** שקורין בלעז"ל ויש במינו שאין נברין על ידי תולדה: **חיוס.** מתחיל לברוא ונגמר מן העפר ולמחר מהלך כשהוא נברא כדאמרי' בשחיטת חולין בהעור והרוטב (דף קכז.): **ושמא תאמר לזמן מרובה.** שאותו ברץ היו נברא לאותה שעה ומהו מרובה שבועיים ומהו קטון שאין הקב"ה ממיס כמיס לפי שעה: **לך עלה נהר וכו': תלוון.**

[1]אין בו אלא חלזון אחד למחר ירדו גשמים ונתמלא כולו חלזונות א"ל ההוא מינא לגביהא בן פסיסא ווי לכון חייביא דאמריתון מיתי חיין דחיין מיתי דמיתי חיין א"ל ווי לכון חייביא דאמריתון מיתי לא חיין דלא הוו חיי דהוי חיי לא כ"ש א"ל חייביא קרית לי אי קאימנא בעיטנא בך ופשיטנא לעקמותך מינך א"ל אם אתה עושה כן רופא אומן תקרא ושכר הרבה תטול ת"ר [2]בעשרים וארבעה בניסן איתנטילו דימוסנאי מיהודה ומירושלים כשבאו בני אפריקיא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו היא דכתיב [1]ארץ כנען לגבולותיה וכנען אבוהון דהנהו אינשי הוה אמר להו גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם נתנו לו רשות והלך ודן עמהם אמר להם מהיכן אתם מביאים ראייה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה שנאמר [2]ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו [3]עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עבדתונו אמר להם אלכסנדרוס מלבא החזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות ואותה שנה שביעית היתה שוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ושלכם דכתיב [5]ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם וכתיב [6]אלה תולדות יצחק בן אברהם אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם מהיכן אתם מביאין ראייה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא ראייה אלא מן התורה שנאמר [7]ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות [8]אב שנתן אגטין לבניו בחייו ושיגר זה מעל זה כלום יש לזה על זה כלום מאי מתנות אמר ר' ירמיה בר אבא מלמד שמסר להם שם טומאה אמר ליה אנטונינוס לרבי גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין כיצד גוף אומר נשמה חטאת שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר ונשמה אומרת גוף חטא שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו

[1] [המשכי בשורש עכשיו כתב י"מ כותבין ביו"ד ותיו גרירן], [2] ג' הערוך ערך מלוון ג' ין שם מלוון ספ"י מאד, [3] [ע' מגילת תענית פ"ג], [4] [נקמן קה. מגילה טו.], [5] [ג' הערוך ערך גט ג שכתב לגרוע וכו' פי' שטר לומה ודע עוד דבילקוט מיתא אי שכתב לקיטין], [6] [מנחות מד.], [7] [כרש"י שבע"י ליתא],

[8] תולעת [9] שיוצא מן היס אחד לשבעים שנה ונוצעין בדמו תכלת[10]. ולכתחלה מיעו נרמה בכל הסר אלא מלוז אחד: **ולמחר.** שהגשמים יורדין מתמלא כולו חלזונות. ונרמה למורי שבילי חלוז[11] (רשמוז) מעריכין כולן. אלמא יש בידו לחיות לפי שעה: **גביהא בן פסיסא.** כך שמו והיתה לו עקומיות בגבו כדמוכח לקמן: **ווי לכון חייביא.** אוי לכם לרשעים: **דחיי מתיס.** חותן שהן חיין רוחין אלו שמתין והילך יעלה על דעתנו שהמתים מחזיון ומייס: **דלא הוו.** חותן שלא היו מעולם נוצרין ונולדין ומיין חותן שהיו כבר לא כ"ש שמחזיון ומיין: **לא"ל.** מיעל: **חייבא קריס לי וכו'.** בא לקמרו: **דימוסנאי.** עוברין בעלי חמס שהיו רוצין ליטול חלק ביהודה ובירושלים: **שבאו בני אפריקא לדון וכו'.** ובמגלת תענית מסיב להו כל חותן ימים שנעשה בהן נסים לישראל וקבעוס יו"ט ולהכי קאמר הכא בעשריס וארבעה בניסן לומר דיוס טוב הוא ואסור בהספד משוס נס זה: **ארץ כנען לגבולותיה.** להכי ארעא קרי ארץ כנען ואתא ירמיה שלא כדין דשלנו הוא דכנען מבניו היה: **לגנטין.** כתבים שלא יטול אחד בחלק חבירו כמו שעשה אברהם לישמעאל שלא ליטול כמה שנתן ליצחק כלוס יש לזה על זה כלוס: **שם טומאה.** כשוף ומעשה שדים:

מסורת הש"ס

תורה אור השלם

1. צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן זאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנָעַן לִגְבֻלֹתֶיהָ: במדבר לד ב
2. וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו: בראשית ט כה
3. וַיִּתֶּן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיְשַׁאלֻם וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם: שמות יב לו
4. וּמוֹשַׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרָיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: שמות יב מ
5. וְאֵלֶּה תֹּלְדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם: בראשית כה יב
6. וְאֵלֶּה תוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק: בראשית כה יט
7. וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק: וְלִבְנֵי הַפִּילַגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנֹת וַיְשַׁלְּחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדֶנּוּ חַי קֵדְמָה אֶל אֶרֶץ קֶדֶם: בראשית כה ה-ו

גליון הש"ס

רש"י ד"ה חלזון וכו'. שיוצא מן היס. עיין בלשון רש"י מנחות דף מד ע"ב ד"ה ועולה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' פעם ראשת נמחק:

לעזי רש"י

אשקרו"ל [אישקורי"ל]. סנאי.